

Система недержавного пенсійного забезпечення у 2005 році

1. Загальний огляд

Протягом 2005 року в системі недержавного пенсійного забезпечення спостерігалася тенденція збільшення обсягів активів та числа учасників недержавних пенсійних фондів, а також кількості установ, які надають послуги в цій сфері.

Станом на 31.12.05 у Держреєстрі містилась інформація про 54 недержавні пенсійні фонди (НПФ), з них 42 – відкритих, 8 корпоративних та 4 професійних, та про 37 адміністраторів пенсійних фондів. Крім того, у Держреєстр під грифом "інші фінансові установи" також внесені 2 недержавні пенсійні фонди, що були створені до набрання чинності Законом України „Про недержавне пенсійне забезпечення” (далі – Закон) та перебувають у стадії реорганізації.

Протягом року до Державного реєстру фінансових установ унесено інформацію про 33 недержавні пенсійні фонди та про 7 адміністраторів, видано 18 ліцензій на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів. У вигляді плати за ліцензії до Держбюджету надійшло 540 тис. грн.

Загальний розподіл пенсійних фондів по регіонах України залишається відносно сталим. Найбільша кількість пенсійних фондів розміщена в Києві – 34 фонди, або 63% від загальної кількості, решта – в регіонах: Дніпропетровська область – 7, м. Харків – 3, Донецька обл. – 2, м. Львів – 3, м. Сімферополь – 1, м. Суми – 1, м. Івано-Франківськ – 1, м. Черкаси – 1, м. Херсон – 1.

70% усіх адміністраторів НПФ (26) також розташовані в Києві. По регіонах решта адміністраторів розподіляється так: Дніпропетровська область – 2, м. Львів – 3, м. Харків – 3, м. Донецьк – 1, м. Суми – 1, м. Івано-Франківськ – 1.

Зростання кількості НПФ обумовило зростання попиту на послуги з адміністрування цих фондів. Про це свідчить кількість осіб, які пройшли навчання відповідно до Кваліфікаційних вимог до членів рад недержавних пенсійних фондів та фахівців, затверджених розпорядженням Держфінпослуг від 27.11.2003 №137: станом на 31.12.05 навчання з питань адміністрування недержавних пенсійних фондів пройшли 244 особи, навчання членів рад недержавних пенсійних фондів – 378 осіб.

Усього на кінець 2005 року Держфінпослуг видано 27 ліцензій на провадження діяльності з адміністрування НПФ. Із суб'єктів, які отримали ліцензію на провадження діяльності з адміністрування, 8 – професійні адміністратори (які мають тільки ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів); 6 – особи, які отримали ліцензію на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів та ліцензію на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльність з управління активами, а саме активами пенсійних фондів; 13 – особи, які отримали ліцензію на здійснення діяльності з адміністрування та ліцензію на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів – діяльність з управління активами НПФ та інститутів спільного інвестування.

Протягом року погоджено членів рад 65 НПФ; зареєстровано 49 інвестиційних декларацій НПФ; отримано повідомлень про укладені договори про надання послуг з адміністрування, управління активами та зберігання активів від 33 НПФ.

2. Результати діяльності НПФ

Послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення надаються пенсійними фондами, створеними відповідно до норм Закону, та 2 пенсійними фондами, які розпочали роботу з початку 90-х років (тобто до набрання чинності Законом) і перебувають у стадії реорганізації відповідно до законодавства за планом реорганізації, погодженим із Держфінпослуг.

На кінець 2005 року загальна кількість учасників недержавних пенсійних фондів за укладеними контрактами, в тому числі і в НПФ, які діяли до 2005 року, зросла порівняно з I півріччям 2005 року на 54% і становила 88 363 фізичні особи, з них 72,3 % – учасники „нових” НПФ (рис. 1).

На індивідуальному рахунку одного учасника пенсійного фонду в середньому обліковується 507,9 гривень.

Серед усіх учасників НПФ 21163 особи (24,0%) є безпосередніми вкладниками, на користь 105 осіб (0,1%) пенсійні контракти укладено третіми особами (подружжя, діти, батьки), та 67 095 осіб (75,9%) є учасниками відповідно до пенсійних контрактів, укладених вкладниками-юридичними особами.

В НПФ, які створені відповідно до Закону, станом на кінець 2005 року загальна кількість учасників за укладеними контрактами становила 63 915 осіб, з них 6 969 осіб (10,9%) є безпосередніми вкладниками, а 56 946 (89,1%) - учасниками відповідно до пенсійних контрактів, укладених вкладниками-юридичними особами.

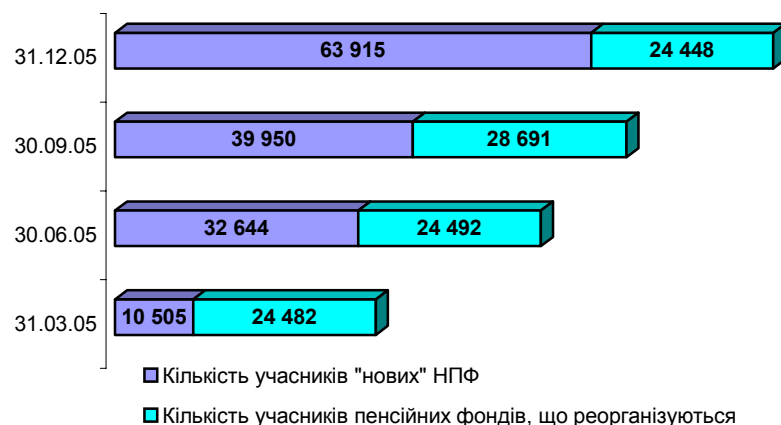

Рис. 1. Динаміка кількості учасників НПФ у 2005 р. (наростаючим підсумком)

Вагомим фактором, що стимулює до участі у системі недержавного пенсійного забезпечення, є поширення соціальної реклами та реклами послуг недержавних пенсійних фондів, що здійснюється адміністраторами пенсійних фондів у засобах масової інформації та в мережі Інтернет. Так, станом на

31 грудня 2005 року Держфінпослуг погоджено 46 рекламних матеріалів, які планують розповсюджувати суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.

На кінець року в загальній кількості НПФ найбільшу питому вагу (33%) займали невеликі НПФ з числом учасників від 100 до 500 осіб. Але разом з тим збільшується кількість фондів зі значною кількістю учасників. Так, 7 НПФ (21%) мають від 3 000 до 10 000, а 3 (9%) – понад 10 000 учасників (рис. 2).

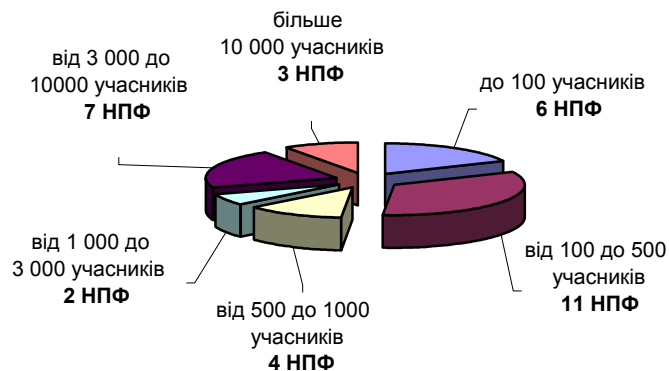

Рис. 2. Розподіл НПФ за кількістю учасників станом на 31.12.05

Серед учасників НПФ найменша частка осіб (8%) віком до 25 років, (рис. 27) найбільша – особи старшого віку від 40 до 60 років, так як у цій віковій групі найбільше виражена потреба прискорення акумулювання додаткових заощаджень, яка може бути реалізована через систему недержавного пенсійного забезпечення.

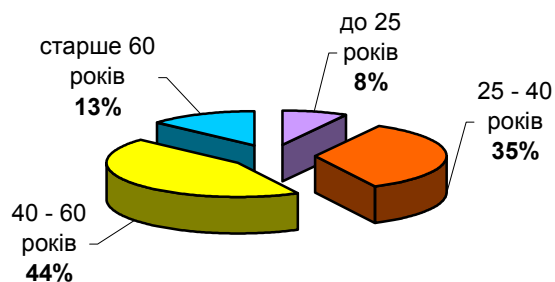

Рис. 3. Розподіл учасників НПФ за віком станом на 31.12.05

Залежно від виду недержавного пенсійного фонду складається різне співвідношення між кількістю вкладників та кількістю учасників, на користь яких укладено пенсійні контракти (рис. 4). Так, у відкритих НПФ один вкладник сплачує внески в середньому за 3 учасників, в корпоративних – за 67, у професійних – за 640 учасників.

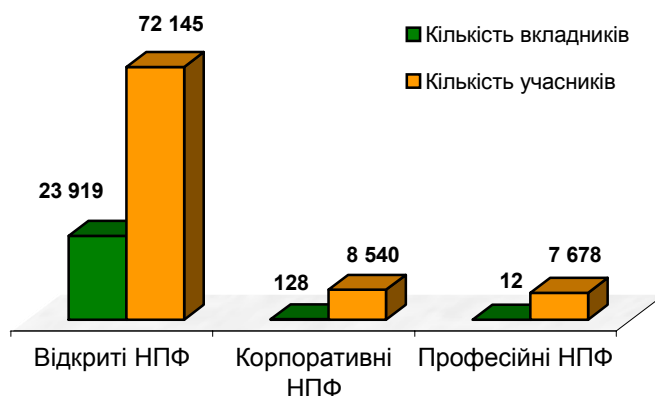

рис. 4. Кількість вкладників та кількість учасників за видами НПФ станом на 31.12.05

Пенсійні активи НПФ (як „нових” НПФ, так і НПФ, що перебувають у стадії реорганізації) зросли з 10 504,2 тис. грн. на початок 2005 року до 46 154,3 тис. грн. на кінець року, тобто в 4,4 раза.

Варто зазначити, що при цьому активи пенсійних фондів, які перебувають у стадії реорганізації, зросли лише на 27,4%. Основний приріст обсягу активів у системі недержавного пенсійного забезпечення відбувся за рахунок зростання кількості „нових” НПФ та нарощування активів саме цими фондами. Так, протягом року, крім існуючих на початок року 21 „нового” НПФ, було створено ще 33 фонди. Динаміка активів „нових” НПФ та НПФ, які перебувають у стадії реорганізації, протягом 2005 року наведена на рис. 5.

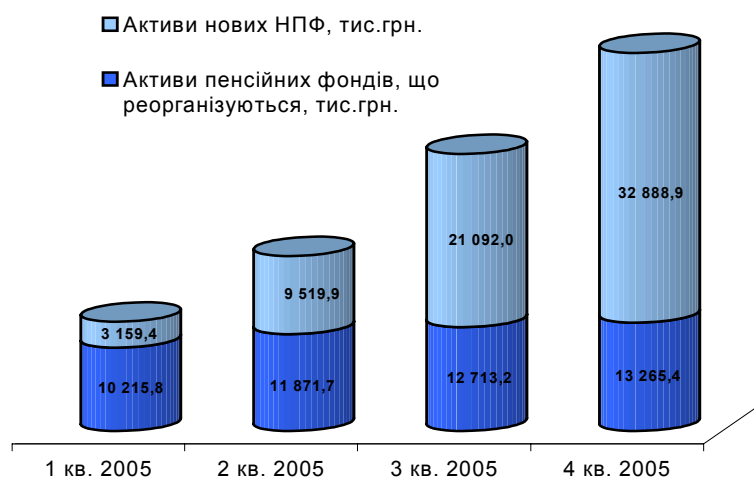

Рис. 5. Динаміка пенсійних активів недержавних пенсійних фондів

Джерелами формування активів недержавних пенсійних фондів є пенсійні внески та інвестиційний дохід (пасивний дохід, отриманий на активи пенсійного фонду відповідно до Закону України „Про недержавне пенсійне забезпечення”).

На кінець 2005 року 79% усіх активів недержавних пенсійних фондів (36 444,9 тис.грн.) становили пенсійні внески, 93,7% яких надійшло від юридичних осіб –вкладників (рис. 6).

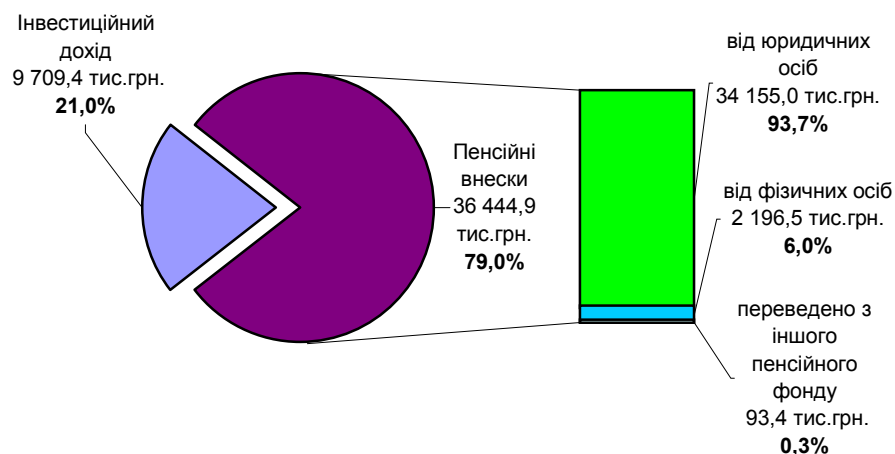

рис. 6. Джерела формування активів недержавних пенсійних фондів станом на 31.12.05.

Від фізичних осіб недержавними пенсійними фондами було залучено 2 196,5 тис. грн.. Структура пенсійних внесків у розрізі „нових” пенсійних фондів та пенсійних фондів, що реорганізуються, наведена на рис. 7.

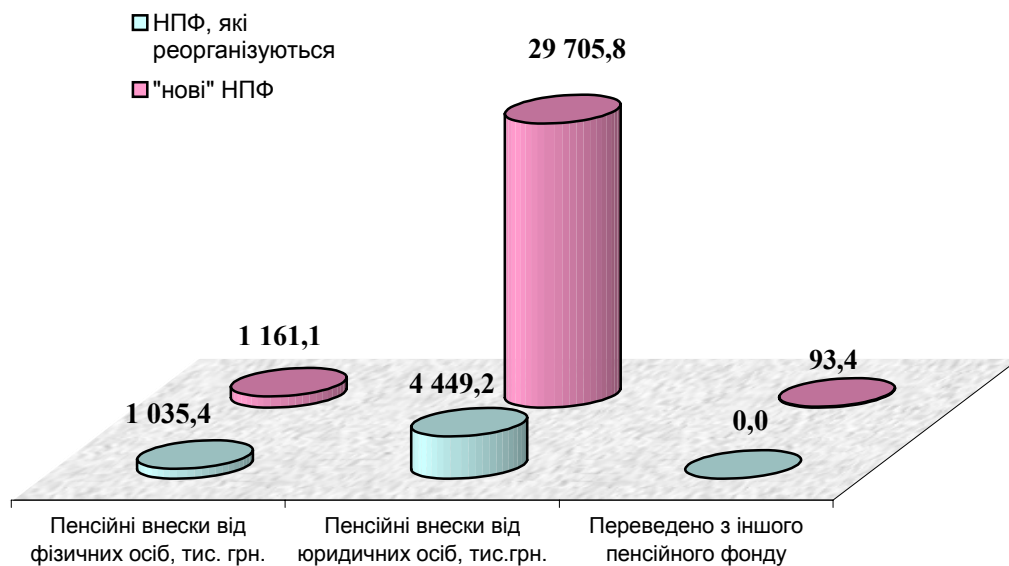

Рис. 7. Пенсійні внески у системі недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.05

Структура інвестицій пенсійних активів НПФ загальним обсягом 46 154,3 тис. грн. (включаючи активи „нових” НПФ та НПФ, які перебувають у стадії реорганізації) наведена на рис. 8.

Найбільша частка пенсійних активів НПФ (70,0 %) на суму 32 303,2 тис. грн. розміщена на депозитних рахунках банків (в одному чи декількох банках) за середньою відсотковою ставкою 14,2% (при коливанні розмірів відсоткових ставок за депозитами банків 11 % - 19 %) на термін від 3 місяців до 3 років.

В облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України, інвестовано 4 856,1 тис. грн. При цьому мінімальний термін погашення за облігаціями –

12.06.06, максимальний – 14.09.15. Частка облігацій підприємств-емітентів, які відповідно до процедури ПФТС включені до Котирувального листа 3 рівня лістингу ПФТС, становить 53% облігаційного портфелю пенсійних фондів, решта включена до Котирувального листа 2 рівня лістингу ПФТС. Мінімальна дохідність до погашення на дату виконання угод за такими цінними паперами становить 11,09 %, максимальна – 20,79%. Мінімальна дохідність до повернення становить 10,12 %, максимальна – 20,45%. Середня дохідність до погашення становить 15,21%, середня дохідність до повернення – 18,99%, середня поточна купонна ставка – 15,16%.

У банківські метали інвестовано 722,6 тис. грн., що становить 1,6% обсягу активів НПФ.

В цінні папери, дохід за якими гарантовано Радою Міністрів АРК, місцевими радами відповідно до законодавства, вкладено 208,6 тис. грн. (0,5% обсягу активів НПФ). Мінімальна дохідність до погашення за такими цінними паперами становить 11,26 %, максимальна – 13,10%, періодичність виплат – щоквартальна, середня поточна купонна ставка – 12,25%.

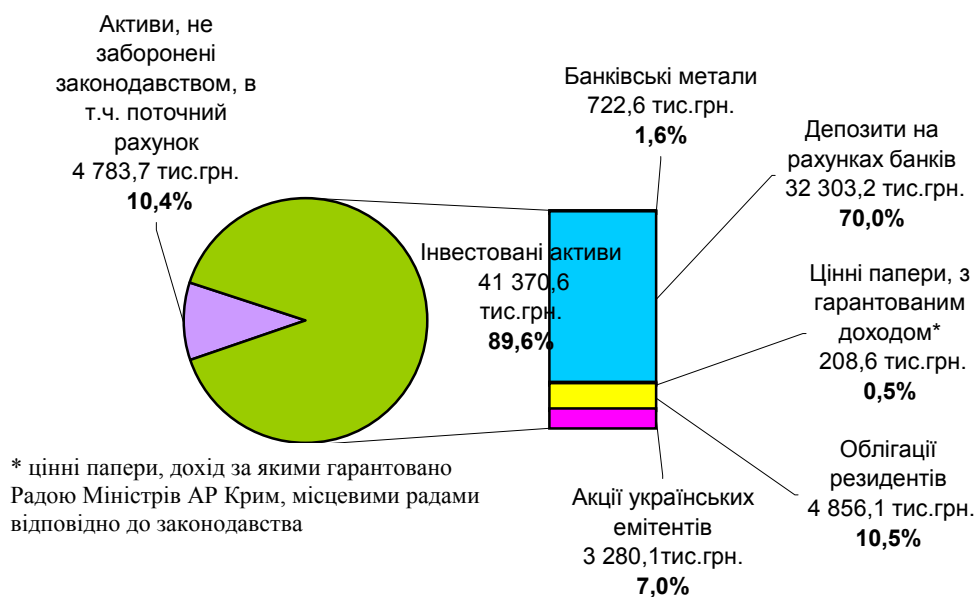

Рис. 8. Структура пенсійних активів за напрямками інвестування станом на 31.12.05

В акції українських емітентів інвестовано 3 280,1 тис. грн. (7,1 % обсягу активів НПФ). Акції українських емітентів (в основному це прості іменні акції), які відповідно до процедури ПФТС включені до Котирувального листа 2 рівня лістингу ПФТС, становлять 35,4% вартості всіх акцій портфелю пенсійних фондів, решта (41,6%) включена до Котирувального листа 3 рівня лістингу ПФТС.

Слід зазначити, що відповідно до п.1.2 Положення про вимоги до осіб, що здійснюють професійну діяльність з управління активами недержавних пенсійних

фондів, щодо складу та структури зазначених активів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 10.12.2003 № 560 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24.12.2003 за № 1210/8531, ці вимоги застосовуються через 18 місяців після реєстрації пенсійного фонду як фінансової установи. Вимоги щодо складу та структури активів пенсійних фондів, які були одними з перших зареєстровані як фінансові установи, встановлюються з березня 2006 року та будуть застосовуватися на підставі звітних даних за 2 квартал 2006 року.

До факторів, які відображають поступовий перехід до диверсифікації активів пенсійних фондів та впливають на зменшення частки активів, що розміщені на банківських депозитних рахунках, та направлення інвестицій в інші фінансові інструменти, можна віднести:

- збільшення суми активів пенсійних фондів, що дозволяє здійснювати операції з більш вигідними, але й дорожчими ресурсами;
- спрямованість інвестиційної політики фонду на збереження активів та отримання доходності, більшої за ставку банківських депозитів, із мінімізацією ризиків, що досягається розподілом вкладень коштів між різними фінансовими інструментами.

Враховуючи те, що „нові” пенсійні фонди більшу частину надходжень у вигляді пенсійних внесків отримали наприкінці IV кварталу 2005 року, тобто процес інвестування та період отримання доходу був дуже короткий, прибуток від інвестування коштів „нових” пенсійних фондів становить лише 1 928,6 тис. грн.

Основні виплати в системі недержавного пенсійного забезпечення поки що здійснюються пенсійними фондами, що перебувають у стадії реорганізації.

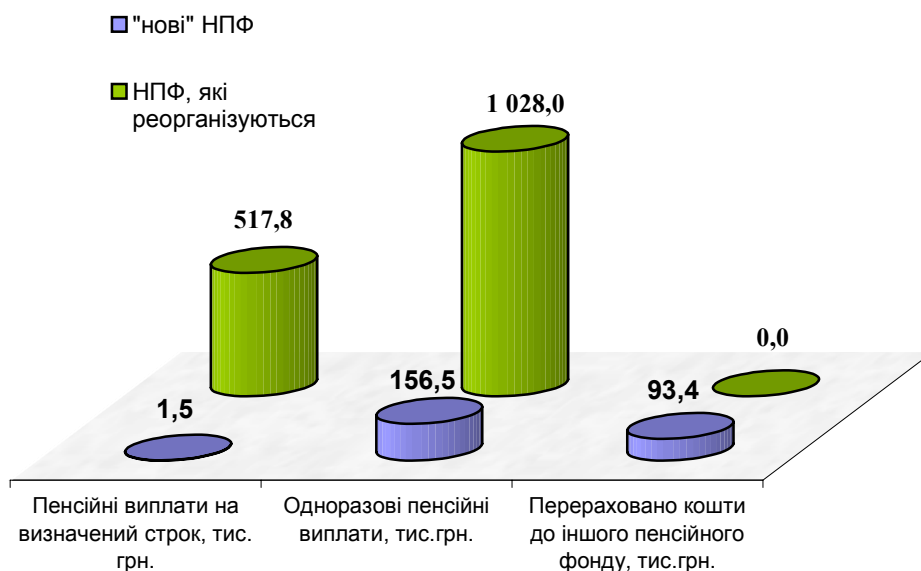

Рис. 9. Виплати в системі недержавного пенсійного забезпечення у 2005 р.

Станом на 31 грудня 2005 року пенсійними фондами було здійснено сукупно пенсійних виплат 2850 особам на суму 1 703,8 тис. грн., з них „старими” фондами було здійснено пенсійних виплат 2798 учасникам на загальну суму 1 545,8 тис. грн., в тому числі:

1) пенсійні виплати на визначений строк - 2262 особам на суму 517,8 тис. грн.;

2) пенсійні виплати на певну дату (або одноразова пенсія, яка виплачується, зокрема в разі, якщо сума пенсійних накопичень не перевищує суму коштів двох державних пенсій учасника, а також у разі критичного стану здоров'я, виїзду за кордон тощо) - 536 особам на суму 1028,0 тис. грн.

Пенсійні активи, що накопичуються в пенсійному фонді, можуть бути використані виключно для:

- 1) цілей інвестиційної діяльності фонду;
- 2) виконання зобов'язань фонду перед його учасниками;
- 3) оплати витрат, пов'язаних із здійсненням недержавного пенсійного забезпечення.

Витрати, які відшкодовуються за рахунок активів пенсійного фонду, на кінець 2005 року склали 1 268,6 тис. грн., або 2,8% від загальної суми активів пенсійних фондів. Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок активів НПФ, наведена на рис. 10.

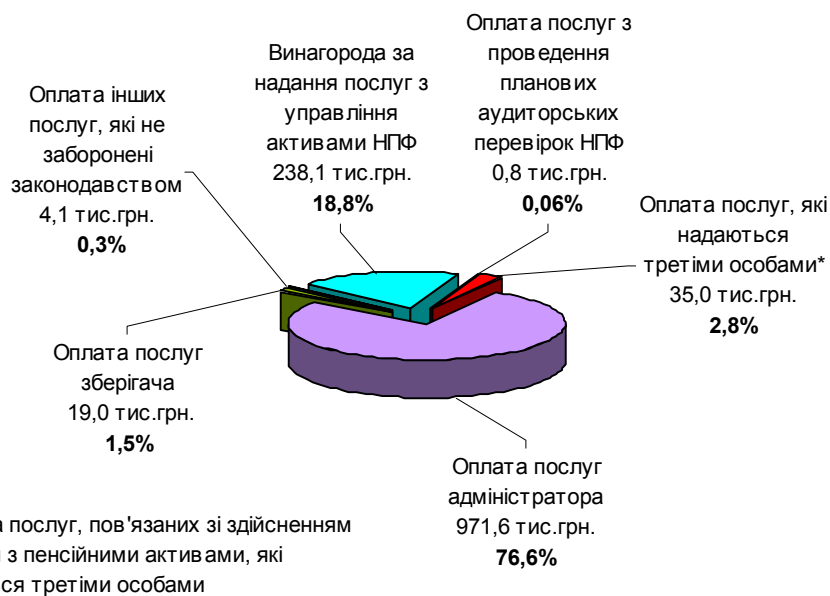

Рис. 10. Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок активів НПФ, станом на 31.12.05

Станом на 31.12.05 основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів (76,6%) була спрямована на оплату послуг адміністратора, включаючи оплату рекламних та агентських послуг, пов'язаних із функціонуванням пенсійного фонду, та витрат на оприлюднення інформації про його діяльність. При цьому середнє значення тарифів на оплату послуг адміністратора становить 2,7% від суми пенсійних внесків, що на 3,3 процентного пункта менше тарифів, визначених законодавством.

Витрати на сплату винагороди за надання послуг з управління активами пенсійного фонду становлять 238,1 тис. грн. (18,8% від загальної суми витрат).

Середній розмір винагороди за надання послуг з управління активами – 0,63% від вартості чистих активів НПФ.

Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду, – 19,0 тис. грн. (1,5%) при середньому розмірі тарифів на оплату послуг зберігача 0,05% від вартості чистих активів НПФ.

Крім того, до витрат, що були відшкодовані за рахунок активів пенсійних фондів, належить оплата послуг, пов'язаних із здійсненням операцій із пенсійними активами, які надаються третіми особами, а саме: послуг торговців цінними паперами – 35,0 тис. грн. (2,8% від загальної суми витрат), послуг з проведення планових аудиторських перевірок пенсійного фонду – 0,8 тис. грн. (0,06%), інших послуг – 4,1 тис. грн. (0,3%).